

1714

Commemoració del Tricentenari
de la Guerra de Successió

Solsona | Solsonès

La capella barroca de la Mare de Déu del Claustre |

Arquitectura, decoració i vicissituds

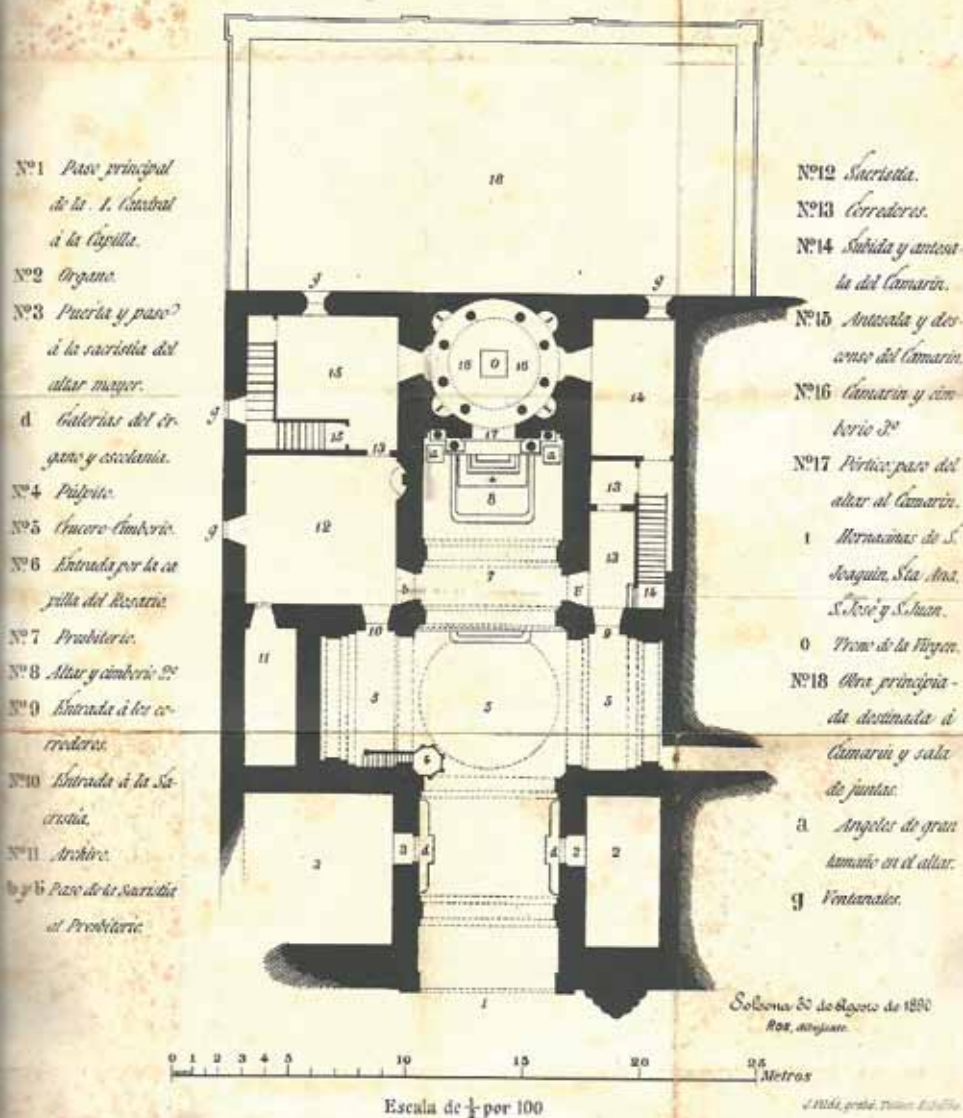
Carles Freixes i Codina

Des de la troballa, al pou del claustre, els solsonins han demostrat la seva devoció a la imatge de la Mare de Déu del Claustre amb les successives capelles que li han dedicat. La segona capella on es venerava fou inaugurada l'any 1606 gràcies al mecenatge del primer bisbe solsoní Lluís Sanç de Còdol. Havia quedat petita i els administradors van decidir emprendre l'actual construcció arquitectònica. La devoció a la imatge va augmentar amb motiu de declarar-la patrona de la ciutat, l'any 1653. És per aquest motiu que a partir de l'any 1696 es crida el mestre de cases Carles Bruquera per tal d'iniciar un nou projecte i *"mirar lo puesto de la capella se vol construir"*. El maig de 1698 es demana llicència per tirar endavant l'obra de la nova capella.

El 15 de gener de 1701 es realitzà la subhasta de les obres a la qual hi van assistir els quatre administradors: Mn. Francesc Alsina (beneficiat de la Catedral), Jeroni Coma (advocat), Josep Bordons (pintor) i Bernat Font (cerer) i el mestre de cases Josep Morató. El preu era de 3.100 lliures, seguint la traça de Fra Mateu de l'ordre dels Predicadors. L'any 1726 les obres estaven finalitzant i la confraria va decidir traslladar-hi la imatge l'any 1727. Un cop acabada, s'adaptà el retaule de l'antiga capella realitzat pels germans Antoni i Miquel Vidal de Barcelona. La nova capella, però, necessitava un retaule que s'ajustés a l'obra arquitectònica inaugurada i fou encarregat, com es detalla al text

de Francesc Miralpeix, als escultors Jacint i Carles Morató, que reberen l'ajuda de Josep Sunyer i Rauruell. La gran empresa comprenia la construcció del retaule, les decoracions murals i de la cúpula. Jacint, però, morí tot just un any després de rebre l'encàrrec i la direcció del projecte passà a mans del seu fill Carles. D'aquell projecte en va donar testimoni Francisco de Zamora, que va allotjar-se al Palau episcopal convidat pel Bisbe Rafael Llasala i Losela (1773-1792). Uns personatges academicistes que impulsaren un ideari d'acord amb l'estètica neoclàssica. *"Dentro de esta Iglesia hay muchas cosas malas, però solo en la Capilla de la Virgen del Claustro hay más madera que en el pinar de Moya, habiendo reunido aquí un número tan creído de estatuas al natural que, formadas en cualquiera de los estrechos de estos montes, detendrían a un ejército. Yo me sorprendí al entrar en la capilla, creyendo que me iban a insultar, pues por las paredes, por el techo, cúpula y hasta bóvedas de la Iglesia hay gente en acciones tan violentas que parece que riñen. Están repartidas a patrullitas en varios nichos, representando milagros de la Virgen. Pero todavía son mucho peores el altar y el camarín, en el cual hay tal abundancia de columnas que parece un espeso bosque. No he visto ni creo ver nada peor en mi vida. Ahora acaba de adornar-se la entrada de la capilla, hasta la bóveda de la iglesia. De las pinturas no digo nada"*. Zamora seguí explicant els altars barrocs de la capella de la Mare de Déu de la Mercè i de

PLANTA BAJA DE LA CAPILLA DE N.^{RA} S.^{RA} DEL CLAUSTRO, Y DE SUS DEPENDENCIAS.

Planta de la Capella del Claustre projectada al segle XVII i publicada l'any 1891.

Capella de la Mare de Déu del Claustre abans de la reforma inaugurada l'any 1945.

1. Tomàs Jalmar Tuxonés (1751-1825) fou notari reial de Carles IV i regidor de l'Ajuntament de Solsona l'any 1783. Els seus padrins de baptismes foren l'argenter Lluís Tuxonés i Teresa Rovira Senespleda, mare de Gaspar de Portolà, colonitzador i governador de Califòrnia.

2. Veure pàgina 53.

3. El general Jacques MacDonald (1765-1840) pintat per Antoine-Jean Gros.

l'altar major i elogià la capella del Roser “però en medio de esto parece menos malo el que ahora es del Rosario y antes estaba la Virgen del Claustro”.

La capella del Claustre, però tingué una vida molt curta: el 19 d'octubre de 1810, a les dues de la tarda, les tropes franceses reduïren a cendres el que deuria ser un dels grans aparadors de l'escultura catalana barroca. El general Étienne Jacques Joseph Alexandre Macdonald (1765-1840), acompanyat de deu mil infants i vuit-cents cavalls, va entrar a la ciutat. Al crit de “Catedral sense bisbe, prengueu-hi foc” els francesos incendiaren la Catedral, fins a provocar que cedís un tram de la volta de l'altar major.

El 6 de gener de 1811, Tomàs Jalmar Tuxonés¹ (1751-1825), notari públic de Solsona, aixecà acta de la restauració de la Mare de Déu tot explicant la destrucció de la capella i la salvació de la imatge “á cosa de las sinch horas del matí del dia dinou del mes de Octubre passat habentse tocat la generala en la ciutat de Solsona per la partida de Suisos que se trobava en ella y donantse per cert de que lo exercit enemich Francés... se trobava ja en Sta. Maria de Vallferosa ab direcció á esta Ciutat resolgui ausentarme de ella... havent arribat jo á dita ciutat cerca de la una de la tarde del dia vint y set del expressat mes de Octubre, y dirigit immediatament á la Sta. Iгла Catedral vas veurer y observar, no sense gran sentiment y sorpresa, que aquell sant temple havia quedat incendiat per los Enemichs: que una tercera part de sa boveda

principal en la part del presbiteri estava cayguda y arruïnada: que lo altar major, lo de nostra Sra del Roser y Snt Joan estaban reduhits en cendres: que las cadires del cor quedaban cremadas y lo orga enterament destruhit: Y finalment que la magnífica y hermosa capella de Ntra. Sra. del Claustro havia patit la mateixa infelís sort; pues que los hermosos adornos de esculptura que decoraban las parets de dita capella estaban cremats y reduhits en cendres, y que la Antigua y miraculosa Imatge principal de Maria Santísima, que se venerava en aquella capella havia quedat destruhida y reduhida á pedasos”

Aquest va ser el principal incendi que patí el fastuós espai setcentista, però no l'únic, ja que es repetiren el 1822 i el 1939. De la destrucció sofrida durant el Trienni Liberal n'ha quedat el testimoni d'una pintura², que representa la turba en plena acció incendiària. La pintura mostra la imatge de la Mare de Déu del Claustre, sense postissos, sobre una peanya flanquejada per dos àngels i aollida sota un cambril amb quatre columnes, i als seus peus l'incendi de la Catedral. De les intervencions dels Morató en resten alguns fragments: un medalló amb la representació del pou i un capitell pseudocompost, pendent de ser daurat. La totalitat de la decoració del conjunt fou refeta el 1835 per Josep Morató i el 1847 per Joan Soler Codina; aquesta darrera intervenció és la que arribà fins el 1939.

Durant el període barroc, i com és sabut, l'església fomentà el vessant més teatral de la religiositat a través de les diferents processons que se celebren al llarg de l'any. Si en època medieval les representacions es mantenien principalment durant la festivitat del Corpus, a partir del segle XVI es començaran a associar a altres festivitats. Dins d'aquest context cal destacar les festes extraordinàries celebrades l'any 1727 amb motiu de la translació de la Mare de Déu del Claustre a la seva nova capella. És per aquest motiu que la confraria va encarregar una nova parella de gegants per incorporar-la a la resta d'improperis, mot que dóna nom a les comparses solsonines *"a 28 de desembre de 1726 vint y dos lliures quatre sous pagades al Sr. Dr. Josep Lluch per lo valor de sis pessetes de tela pintada per vestir los jagans y jagantons"*. Aquesta és la primera referència que tenim de la creació dels nous gegants, donada la seva alçada van rebre la consideració de gegantons per tal de diferenciar-los de l'única parella que havia existit fins aleshores, els actuals gegants vells. *"Pagades a Maria dita la Balladora habitant en Barna per medi del dit Dr. Lluch y som per los adornos de la jegantona"*. La Festa Major de 1727 va tenir un caràcter extraordinari i va estar plena d'actes, tal i com resa la crònica de Pere Joan Leonard, quan fa referència a la processó general el dia 10 de setembre.

En aquesta mateixa processó també es documenten l'aparició de nou dels óssos *"setembre, 2 lliures, 11 sous pagades a Valentí Planes sastre,*

per lo cost y trevall de fer dos vestits per los onzos, vestir los jagants i cavallets". Aquests varen sortir fins a principis de segle XX. L'agost de 1978 es trobà a les golfes de la Capella de la Mare de Déu del Claustre de la Catedral de Solsona el model de fang d'aquests óssos, essent l'element més antic que es conserva d'aquesta comparsa. Els óssos de Solsona són un exemple paradigmàtic a Catalunya i han mantingut la seva funció ininterrompuda des del segle XVIII.

S'ha apuntat també que l'execució dels gegants joves es deuen al taller dels Morató. De fet, en els llibres de comptes es troben barrejades les despeses per l'obra amb les de la festa. No és d'estranyar que els escultors i pintors que treballaven en l'execució dels retaules realitzessin els gegants i improperis que sortien a les processons. A cavall del segle XVII i XVIII trobem la nissaga Bordons treballant en la realització de les comparses, per exemple l'any 1692 *"quinse lliures pagades a Joseph Bordons pintor per pintar los cavallets y drach.."* i al mateix any *"..als 4 de octubre de nou lliures pagades a Joseph Bordons pintor per les mans de pintar ..."*³. I anys més tard *"deu lliures deu sous pagades a Joseph Bordons pintor de Solsona y son per (...) daurar lo cap de la aguila..."*⁴. En aquesta nissaga hi trobem diversos pintors amb el nom de Josep Bordons que treballaven en diversos encàrrecs de la Diòcesi de Solsona. Un dels seus encàrrecs va ser el daurat del retaule major del santuari de la Mare de Déu de Massarrúbies (Lladurs), entre 1725 i

3. Confraria de la Mare de Déu del Claustre-Llibre Major núm. 14 (1691-1712)

4. Confraria de la Mare de Déu del Claustre de Solsona-Llibre de comptes núm. 18 (1716-1755)

Fragments del retaule barroc de la capella del Claustre. Finals del segle XVIII.

15. Informació facilitada per Joan Vilamala. Arxiu Diocesà de Solsona, carpeta Massarrúbies-Montpol. 31, pàg 43.

1749, o la realització del quadre de Sant Sebastià a l'església de la Pedra l'any 1781⁵. D'aquesta nissaga en va sortir, també, Antoni Bordons i Aguilar, daurador del retaule del Santuari de la Mare de Déu del Miracle (Riner) de 1760 a 1774.

Amb la ratificació, l'any 1900, del patronatge de la Mare de Déu del Claustre com a patrona de la ciutat per part del papa Lleó XIII, es van impulsar de nou algunes intervencions importants, com ara: la construcció del nou cambril, inaugurat l'any 1910, obra d'August Font, els bancs i la il·luminació, projecte de l'arquitecte Bernardí Martorell i Puig, l'any 1914, el setial de la imatge, disseny de Josep Puig i Cadafalch l'any 1926. I ja passada la guerra civil, el projecte d'altar va ser obra de l'arquitecte Isidre Puig Boada, acompanyat dels mosaics de Josep Obiols Palau i les pintures Miquel Farré i Albagés.

Imatge del Palau Episcopal i la Catedral, anterior a l'any 1895, amb la capella de la Mare de Déu del Claustre segons el projecte inaugurat l'any 1727.

Bibliografia general i de referència a la pàgina 88.

Bibliografia general i de referència

Els Morató i l'art del seu temps al bisbat de Solsona

La capella barroca de la Mare de Déu del Claustre. Arquitectura, decoració i vicissituds

ADAM, Jaume, *La Parròquia de Sant Sadurní de La Pedra*, Solsona, Ajuntament de la Coma i la Pedra, 2011.

ARGERICH, Rosa; COROMINAS, Marcel·lí, "Aproximació a l'activitat artística de la Solsona del Segles XVII i XVIII", *Miscel·lània. Solsona 400 anys d'història*, Ajuntament de Solsona, 1994, p.129-161.

AVELLÍ, Teresa, *El catàleg d'obra de Josep Sunyer i Raurell. L'obra conservada a la Catalunya Nord (circa 1690-1718)*, Tesi de Llicenciatura dirigida per Joan Bosch Ballbona, Girona, Universitat de Girona, 2003 (inèdita).

AVELLÍ, Teresa, "Noves aportacions al catàleg d'obra de Jacint Morató Soler: el retaule major de Sant Lluç de Girona", *Locus Amoenus*, 8, 2006, p. 173-203.

BACH RIU, Antoni, *Masies del Solsonès*, Solsona, Consell comarcal del Solsonès, 1995.

BARAUT, Cebrià, *Santa Maria del Miracle*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

BOSCH BALLBONA, Joan, *Els tallers d'escultura al Bages del segle XVII*, Manresa, Caixa Manresa, 1990.

BOSCH BALLBONA, Joan (ed.), *Alba daurada: l'art del retaule a Catalunya, 1600-1792 circa*, (catàleg d'exposició), Girona, Museu d'Art, 2006.

BRAU, Mireia, *Cal Morató*, treball de recerca de batxillerat tutoritzat per Ester Ginestà, Escola Arrels II, 2009 (manuscrit inèdit).

COSTA BAFARULL, Domingo, *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, Barcelona, Balmes, 1959.

DORICO, Carles, "L'escultor Pau Costa a Berga i la seva comarca", *D'Art*, 20, 1994, p. 295-324.

DORICO, Carles, "Els retaules de l'església parroquial de Berga. Descripció dels altars a la fi del segle XIX i notícies sobre la construcció d'alguns retaules", *Quaderns de Recerques del Berguedà*, 3, 1996, p. 19-48.

ERRA, Alba; MIRAMBELL, Miquel, "Genealogia de la família Morató, inventari de la seva obra arquitectònica i bibliografia", *Ausa*, XIII, 121, 1989, p. 139-151.

FERNÁNDEZ, Isidre; ASTURIOL, Elisenda, "L'escultor Jacint Morató Soler: Castellterçol, 1682 - Solsona, 1736", *Oppidum: revista cultural del Solsonès*, 8, 2010, p. 60-81.

FREIXES, Carles; "Itineraris arquitectònics de Solsona entre dues guerres (1875-1936)", Escola Politècnica Superior d'Edificació de Barcelona (manuscrit inèdit).

GARGANTÉ, Maria, "De València a Solsona. El bisbe Lasala i l'arquitectura", *Revista de Catalunya*, 246, 2009, p. 37-89.

GARRIGA, Joaquim; BOSCH, Joan, "L'arquitectura i les arts figuratives dels segles XVI-XVII", vol. II, *Història de la Cultura Catalana. Renaixement i Barroc. Segles XVI-XVII*, Barcelona, Edicions 62, 1997, p.193-238.

GALOBART, Josep, "Una obra perduda de Joan Francesc Morató: el retaule de Sant Isidre, de l'església parroquial de Mojà", *Ausa*, XV, 130, 1993, p.177-184.

LLORENS, Antoni, *La Mare de Déu del Claustre de Solsona. Imatge, Devoció, Santuari*, Solsona, Confraria de la Mare de Déu del Claustre de Solsona, 1966.

LLORENS, Antoni, *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, Lleida, Virgili Pagès, 1987.

LLORENS, Antoni; *Solsona en Les Guerres Del Segle XIX a Catalunya*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981.

MARTÍ, Elisenda, *L'Arquitectura vigatana al segle XVIII: el mestre de cases Josep Morató Sellés (1712-1768): biografia i catàleg d'obra*, Tesi de llicenciatura dirigida per Joaquim Garriga, Girona, Universitat de Girona, 2006 (inèdita).

MARTÍ, Elisenda, "Una revisió de la genealogia dels Morató a Vic", *L'Època del barroc i els Bonifàs: actes de les Jornades d'història de l'Art a Catalunya. Valls, 1, 2 i 3 de juny de 2006*, Barcelona, Universitat de Barcelona (et alii.), 2007, p.31-46.

MARTINELL, Cèsar, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya, II: El barroc salomònic (1671-1730)*, Barcelona, Alpha, 1961.

MIRALPEIX, Francesc, "Antoni Bordons i Aguilar", *Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Catàleg segle XVI-XX-1*, Solsona, Patronat del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, 2004, p.119-124 i 126-128.

MIRALPEIX, Francesc, *Antoni Viladomat i Manalt 1678-1755: vida i obra*, Girona, Museu d'Art de Girona, 2014.

PLANES, Ramon, "Obres i reformes a la catedral de Solsona (segles XV-XVIII)", *Ilerda*, XLVII, 1986, p.409-441.

PLANES, Ramon, *Contractes d'obres al bisbat de Solsona 1661-1790*, Solsona, Edicions de la Delegació Diocesana del M.C.S., 1985.

PLANES, Ramon, "Anton Bordons, pintor i daurador del retaule Barroc del santuari del Miracle del Riner", *Cardener*, 4, 1987, p. 83-93.

PLANES, Ramon, "El testament de l'escultor Carles Morató i Brugaroles (Vic, 1721-Solsona, 1780) i algunes remarques biogràfiques", *D'Art*, 10, 1984, p. 297-302.

SERRA i VILARÓ, Joan, *Història de Cardona: l'església i paròquia de Sant Miquel de Cardona*, Tarragona, Sugrañes, 1962.

SERRA, Rosa; BERNADICH, Anna; ROTA, Montserrat, *Guia*

d'art del Berguedà, Berga, Consell Comarcal del Berguedà, 1991.

VILAMALA, Joan, "Els Pujol, escultors, una nissaga folguerenca (1721-1785)", *Ausa*, XIX, 145, 2000, p. 195-216.

VILAMALA, Joan; BOSCH, Joan; ADAM, Jaume, *Els Pujol, una nissaga d'escultors de gust barroc*, Sant Llorenç de Morunys, Quaderns de la Confraria dels Colls, 2009.

ZAMORA, Francisco de, "Diario de Los Viajes Hechos En Cataluña", *Barcelona: Documentos de Cultura Curial*, 1788 ed, p.143-144.

1714 X 2014

